

1940

N O V E M B E R

Kiáltó Szó

SZERKESZTI:
DR. TAVASZY
SÁNDOR

T A R T A L O M

Sipos Géza : A réformáció valósága. — László Dezső: Új helyzetünk új útjai. — Dr. Illyés Endre: A magyarországi református egyház elemi fokú és középiskolai oktatásügye az elmúlt huszonkét esztendő alatt. — Káli Dénes : „Omikron“. — KÉZ A KÉZBEN. — IRODALOM ÉS MŰVÉSZET. — HIREINK.

Legújabb kiadványok:

Barth Károly és Barth Henrik: Szempontok a Szentlélekről szóló tanhoz.

Fordította: Kozma Tibor. „Ifjú Erdély“ kiadása. 90 oldal. Ára 2. — P.

Kálvin János: Magyarázata Máté, Márk és

Lukács összhangba hozott evangéliumához. Fordította: Rábold Gusztáv. A Synoptikus evangéliumokról szóló Kálvin-Kommentár II. kötete most jelent meg. Ára 6.— P. — Kaphatók még: Kommentár Timótheus I–II-höz (korlátolt példányszámban). Ára 4.— P. Kommentár a Synoptikusokhoz, I. kötet. Ára 6.— P.

Kádár Géza: Ha meghalunk, az Úrnak

halunk meg. Temetési beszédek. Szerző kiadása. 170 oldal. Ára 6.— P.

Debreczeni László: A mi művészetünk.

(Fatornyos hazámból.) „Ifjú Erdély“ kiadása, 130 oldal, több, mint 50 illusztrációval. Ára 3. — P. Egyszerűbb kiadás ára 2.— P.

Dr. Horváth Jenő: Képek a külmisszióból.

„Egyház és Misszió“ kiadása. Ára 20 fillér.

Modersohn—Kádár: Meg kell-e még egyszer keresztelkednem?

II. kiadás. „Egyház és Misszió“. Ára 50 fillér.

Molnár Károly: A magyar biblia és Károlyi Gáspár.

Ref. Könyvtár 75. sz. Ára 40 f.

Vásárhelyi János: Számadás.

Tanulmányok, cikkek, előadások, 240 oldal. Ára 7.— P.

A szórványmunka elvi és gyakorlati kérdései

Szerkesztette Dr. Imre Lajos. Ára 1.— P.

Debreczeni István: A Biblia nőalakjai.

Ára 3 Pengő 50 fillér.

Debreczeni István: Sírjak a sírókkal.

Temetési beszédek és imádságok. II. kötet. 3 50 P.

Debreczeni István: Kicsoda ez? Egyházi

beszédek. Ára 5 P.

Nagy Zoltán: A hegyi beszéd. Elmélkedések

és vallomások. Ára 2 P.

Vitéz Csia Lajos: Utolsó napok. (A Jelenések Könyvéből.) Ára 1·50 P.

Megrendelhetők az Ifjú Erdély Iratterjesztésénél, Kolozsvár.

(Református Theologia.)

KIÁLTÓ SZÓ

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR // FŐMUNKATÁRSÁK: BIRÓ SÁNDOR ÉS LÁSZLÓ DEZSŐ.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: KOLOZSVÁR, HITLER ADOLF-TÉR. (REF. THEOLOGIA.)

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 50 Lel, egész évre 100 Lel.

XIV. ÉVFOLYAM

1940 NOVEMBER

11. SZÁM.

Bejegyezve a kolozsvári Törvényszéknél 1507/1938, 27. folyó számmal.

A reformáció valósága.

Minden valamirevaló református ember elítéli azokat, akik református létükre nem ünneplik meg október 31-ét. Felsorolják: egész esztendőben összesen két olyan ünnep van a nagy sátoros ünnepeken kívül, amelyet meg illik és meg kell ünnepelni minden református embernek: a reformáció emlékünnep és nagypéntek. Ha tehát egy római katolikus, görög keleti, vagy akár izraelita vallású ember nagyra tartja és megünnepeli a maga ünnepeit: micsoda disztelenség megfélekezni a magunkéról, vagy semmibe sem venni azt?!

De amíg biztosra vehetjük, hogy az ittlevők a fentiekben egyetértenek velem: annál kevésbé tételezhető fel az, hogy azok, akik itt vannak, egységes választ tudnának nekem adni arra a kérdésre, hogy **mi is hát a reformáció?**

*

Keressük először a feleletet arra a kérdésre, hogy mi az oka annak, hogy ahányan vagyunk, annyiféle véleményünk van a reformációról? Egyik szerint a reformáció a vallás nagy megtisztítása, a másik szerint a lelkiismeret felszabadítása, harmadik szerint egy nagy világmozdulás, amelynek vallási, társadalmi és gazdasági okai egyformán voltak, vannak, akik új vallásfelekezet megalakításának mondják a reformációt, mások az Evangélium teljes győzelmét látják abban és így tovább.

Azt hiszem, ennek a sokféle véleménynek csak egy oka lehet, és az az, hogy a reformációról mondott frázisok élnek csupán bennünk, és azt a frázist mondtuk el saját véleményünk gyanánt, amelyet éppen legutoljára hallottunk.

Ki nem hallott már beszélni október 31-én „a Barát döngő kalapácsütéseiről ama wittenbergi teplom kapuján”, vagy arról a „szent fel-

háborodásról, amely a bünbocsátó cédulák árulása miatt Luther nemes szívét előntötte.” Egy csomó színes epizód él bennünk: a libertinusokkal szembenálló Kálvin, akinek kezét levághatják, testét összetörhetik, de senki sem kényszerítheti őt arra, hogy Úrvacsorát osszon az arra méltatlanoknak; — a tintatartóját az előtte megjelent Sátánhoz vágó Luther; — a kappeli csatában életét is feláldozó Zwingli; — a magyar reformátorok képe, akik hatalmas tudásukat, hitüket hazahozva nyomoruságok közepette, zsoldárt énekelve, ezernyi veszély között hirdették az Evangéliumot; — a magyar gályarabok, akik a legrettenetesebb szenvedést is elvállalták hitükért, de azt soha meg nem tagadták, sít,

Ez mind igaz, és igaz még sok-sok más is: francia hugenották pusztai egyháza, Hollandia véres szabadságharcai, Skócia csodálatos ellenállása, jogtalan törvényeket átvészelt, hordozható templomokat csináló, titokban Bibliát olvasó magyarok sok-sok tiltott sebe: de ha bennünk csak ezek a képek élnek, ha mi csak ezeket csodáljuk és ezekben kimerítve látjuk mindazt, amit a reformációról tudnunk kell: akkor nem csináltunk semmit.

Csodálhatjuk mi egy ország hatalmát és erejét is, vagy egy világhírű ember nagyságát; felsorolhatjuk ennek vagy annak hősi tetteit és állást foglalhatunk ilyen vagy olyan eszme mellett vagy ellen: anélkül, hogy mindehhez valami közünk volna. Ugyanígy a reformáció ilyen ismerete és az ezekkel kapcsolatos állásfoglalásunk egyáltalán nem jelenti azt, hogy nekünk határozott és öntudatos hitünk van, amelynek határozottságát és öntudatosságát református mivoltunk adta meg.

De hát talán arra van szükségünk, hogy belemerjünk a dogmatikai igazságok fejtegetésébe és egészen tisztában legyünk azzal, hogy mit

jelent a hitből való megigazulásnak, vagy mondjuk a predesztinációnak a tanítása? Ha így van a dolog, akkor már reformátusaink legnagyobb része nem hajlandó „öntudatosá” válni; az a másik része pedig, amely hajlandó végigjárni ezt az útát is, talán egyetlen lépéssel sem fog közelebb jutni az igazság megismeréséhez a reformáció kérdését illetőleg.

*

A reformáció valóságának kérdése egybeesik Krisztus valóságának a kérdésével. Vesszük-e észre, hogy magáról az Úr Jézus Krisztusról is éppen olyan sokféle véleményünk van, mint magáról a reformációról? Jézus Krisztus is lehet előftünk történeti személy, nagy példaadó, emberfeletti hős, a tanítók tanítója, sőt az Isten fia: anélkül, hogy valami közvetlen közünk lenne Hozzá. Vitatkozunk, szüziól való születése, csodatettei, vagy feltámadása felett; elismerjük óriási átalakító hatását e világra nézve; tanításainak felülmulhatatlan szépségét és bölcsességét: — de ugyanakkor visszasüllyed előlünk Jézus alakja a múltba és életünket végigélhetjük anélkül, hogy valaha is valóságos találkozásunk lenne Ő vele.

Mi beszélünk arról, hogy Krisztus legyőzte a bűnt, — de nem néztünk még sohaem úgy szembe a bűnnel, hogy a lélekzetünk elálljon és nem jelentett **egyetlen** lehetséges életformát számunkra a bűnök bocsánata. „Elhisszük”, hogy Krisztus halottakat támasztott fel és hogy **van** feltámadás: de halottaknapján olyan kultuszt üzünk halottaink porrá lett teste felett, és a reménytelen fájdalomtól a kegyes megemlékezésig annyi mindenféle érzés vesz hatalmát rajtunk, hogy a feltámadás szent bizonyossága teljesen eloszlik és megsemmisül lelkünkben.

Éppen így beszélünk a reformációról, büszkék vagyunk arra, hogy mi is egy ilyen ezer próbát kiállt egyházhoz tartozunk, — de az, ami a reformációban lélek volt és erő, teljesen hiányzik a mi életünkben. Számunkra a reformáció egy gyönyörű történeti regénnyé vált, amelyet érdemes elolvasni, — de sokszor elolvasni már unalmas volna, mert alapjában véve semmi közünk nincs hozzá.

Igaz, szoktuk hangsúlyozni, még pedig elég gyakran, hogy a református embert nem köti az a sok ostoba babona, amellyel más egyházak megkötözik az emberek lelkét. Nálunk szabad a gondolat, szabad a lélek. Igen, szabad **a rosszra**: jó reformátusnak képzeletét magát a soha templomba nem járó, Bibliát nem olvasó, Istent a „maga módján” imádó „szabadelvű” ember; roppant méltatlankodásba tör ki az, akit diszkréten felvilágosítanak arról, hogy a reformátusság nem fér össze a spiritiszta szellemidézésrel, vagy szabadkőművességgel.

Másfelől hangsúlyozzák, hogy az egyházban állandó reformáció tűzének kell lobognia: — de ezt úgy értik, hogy tehát saját egyéni elgondolásaiknak helyet kell, hogy adjon egyházunk, és

új módszereket és rendszereket, új gép-alkatrészeket kell hozzáillesztenie amúgy is igen nehezen mozgó gépezetéhez.

Ismét mások kiélik magukat a tagadásban. Fennen hirdetik, hogy mi a kötelességünk: protestálni, azaz tiltakozni. Tiltakozni a szentek tisztelete, Mária-imádás, búcsú, papirend, pápa, gyónás, ereklyék, tisztítóvíz, utolsó kenet ellen. De itt sem állanak meg, hanem tiltakoznak a böjt, a hangos imádkozás, az úrvacsoravétel kötelező mivolta ellen is. Sőt van, aki általában **minden** ellen tiltakozik, legkivált pedig egyházi adója ellen, amit soknak és igazságtalannak tart. Egyházunk helyzete így állandó és állandóan gyengülő tiltakozásban áll, mialatt más egyházak vígan végzik dolgukat és aratják le a mi rendjeinket.

*

Hol van tehát a megoldás titka? Annyi mindenről megállapítottuk már, hogy **nem** reformáció: mi hát akkor a reformáció? Mit adhat, mit hozott, hol van az értelme és jelentősége?

Hogy erre a kérdésre megfelelhessünk, először vissza kell gondolnunk a reformációra. Valami különös dolog történt mégis csak akkor, ami valahogy minden magyarátokon túl egy kis kiélegületlenséget okozott nekünk. Arra gondolok, hogy nem értjük: **miért** kockáztattak és vállaltak hát mindent azok az emberek?!

Gondoljunk csak el: a három nagy reformátor is, a magyar reformátorok is, minden más népéi is elhordozhatatlanul nagy terhet vettek magukra; állandó életveszélynek tették ki magukat; pusztulásba vittek egy csomó embert; — nekivágtak óriási feladatoknak, amelyekre a lehető legalaposabban fel is készültek, de amikből tulajdonképpen semmi hasznuk nem volt. Gondoljunk Kálvin első genfi munkájára, amely nagyon sok dologgal és nagyon kicsi fizetéssel járt s amely után kiűzték a városból. Vagy gondoljunk a legszelídebb magyar reformátorra: Szegedi Kis Istvánra, aki nagy tudománya és külföldön is ismert neve ellenére sok és kegyetlen üldözésnek tette ki magát anélkül, hogy erre szükség lett volna. És vehetjük akármelyiket Rabaut-tól, a francia puszták prédikátorától kezdve Misztótfalusi Kis Mihlósig vagy Knox, Jánosig: mindenütt azt látjuk, hogy mindent elszenvednek, semmi érdekre nem néznek, rettenthetetlenek, — de hát **miért?** hiszen mindezért igen kevés elismerésben, megértésben vagy jutalomban van részük.

Itt valahol a titok nyitja: ezekből az **emberi** szempontokból sohasem jöhetünk rá a reformáció valóságának megértésére. Ha feltételezzük, hogy a reformáció oka kizárólag gazdasági okokban, más egyházak iránti ellenszenvben, feltűnés viselkedésben, az emberi élet szabadság-vágyában — vagy más efféle okokban van: soha reményünk sem lehet arra, hogy megfejtjük a reformáció rejtélyét.

Figyeljük meg, hogy a mi sokféle megállapításunk azért sántít, mert nyíltan vagy titokban **ilyen** szempontokat próbáltunk ráerőszakolni a reformációra. S mert ilyen szempont igen sok van: felfogásunk is más és más.

Vivódó. óriási lelkek éltek egy olyan korban, amely épp úgy, mint a mi korunk, **ilyen** szempontokra volt berendezve és ezek szerint is cselekedett. De ezek a lelkek **nem** eljutottak valami új igazság felcsillanó fényére, amelyet azután különleges adottságaikkal felhasználtak egyház és világ megújítására, — hanem ezek a lelkek **összetörték és megalázkodtak az élő Isten előtt**, aki megtanította őket az emberi élet legfélelmetesebb titkára: **Krisztus keresztféneke** titkára.

Mintha a reformátorok életrajzát írnia le az a skót evangelizátor, aki az áldozatról így ír:

»Jézus nem azt mondta, hogy 'Aki hisz én bennem, meg fogja tapasztalni Isten teljességének áldását', hanem ezt mondta: Aki hisz én bennem... élő víznek tolyamai ömlenek annak belsejéből, — tehát abból **kiárad másokra** az, amit kapott. Urunk tanítása mindig **szemben halad** az ön-megvalósítás gondolatával. Célja nem az ember fejlesztése; célja az, hogy az embert éppen olyanná tegye, mint Ő maga. Isten Fiának jellemző vonása a Maga életének eltérőtlensége. Ha hiszünk Jézusban, nem az számít, amit nyerünk, hanem amit Ő áraszt ki rajtunk keresztül a világba. Nem az a fontos, hogy Isten szépen gömbölyödő szülő-szemekké formál minket, hanem az, hogy az édességet kiérteseli belőlünk. Itt az ideje, hogy összetörjük az életünket, megszünjünk melegegedettségre vágyó és kiöntőnk magunkat másokért...« (Chambers: Minden tölem telhető az Ő uralmáért. Szept. 2.: Az áldozat szentsége.)

Igen, a reformátorok nem gyűjtöttek híveket, nem alapítottak egyházakat — semmi sem állt távolabb tőlük, mint ez a gondolat, — hanem félretéve minden emberi szempontot és egyéni vágyat: elmondották másoknak azt, amit el **kellett** mondaniok: Krisztus megváltó erejének megtapasztalt hatalmát.

A reformáció **úgy** lépett be ebbe a világba, hogy igen egyszerűnek látszó igazságokra jöttek rá a reformátorok és igen nagy csendben kezdtek hirdetni azokat. Az ellenállás növekedésével azután kiünt, hogy igazságuk a földet rázza ki sarkaiból és hogy semmiféle erő hatalmat nem vehet azon. Luther, Kálvin, Méliusz Juhász Péter és a többiek csak mellékszereplők a reformációban: nem ők hordozzák annak igazságát és valóságát, hanem az hordozza őket.

Mi tehát a reformáció? — Krisztus győzelme egyes emberek felett és Krisztus győzelme egyes embereken keresztül országok és világrészek felett. Krisztus keresztféneke lekerül egy csomó templom tetejéről és belekerül egy csomó szívbe és életbe: ez a reformáció.

Ha tehát a legutolsó lépést is meg akarjuk tenni és megkérdezzük: hogyan lehetek én reformátussá? hogyan lehet Anyaszentegyházunk valóban református egyházzá?! — akkor Isten szembeállít minket ezzel a kérdéssel: **leszámoltát-e már te, leszámolt-e már gyülekezed a maga vezetőiben és tagjaiban a Krisztus keresztféneke, vagy nem?!**

Reformáció ünnepét tartani olyan gondolatokkal, hogy vajjon jól fogok-e szerepelni szép ének-hangómmal vagy szavalommal; fog-e érvényesülni imádságom vagy előadásom: éppen olyan szörnyű és mégis alig észrevehető ellentét, mint játék-ágyút venni karácsonyra gyermekünknek. Résztvenni reformáció ünnepén azzal a gondolattal, hogy mégis csak jó református vagyok én, hiszen ide is eljöttem: bizonyosság arról, hogy fogalmam sincs róla, mi a reformáció. És felesleges és ostoba dolog **véleményt mondani** a reformációról, mert a reformációt vagy **élt** valaki, vagy fogalma sincs róla.

A reformáció valósága: Krisztus valósága, amely áttört az emberi életben és a Lélek erejével megismételte az első pünköszt csodáját: megalakította és újra és újra megalakítja Krisztus diadalmas Anyaszentegyházát, amely leverettetések és megaláztatások között veszi el az életnek koronáját Istene kezéből.

SIPOS GÉZA.

Múzeumokban kitömött madarak láthatók. Mindegyikén jelzőablácska áll, amelyen magyarul és latinul olvasható a madár neve. A teremben halotti csend van, csupán hetenként egyszer jelenik meg az ór, hogy tollseprűjével leporolja a sok szép halott madarat. — Ime, ez a halott gyülekezet képe újjászületés és Isten Lelke nélkül — Keller Sámuel.

Létrehozhatunk-e villanyvilágítást csupán szavak által? Nem! Ehhez erő szükséges. Ahhoz, hogy eredményt, hatást érjünk el, erőre van szükség. Istenben összpontosul az erő. Királyi uralma ezen a világon csak tények által érvényesülhet: az Atya jászolágyba fekteti szent Fiát, kínos kereszthalálra adja, feltámasztja a halálból — mindezen a világ nem változtathat. A szó egymagában nem győz meg senkit. De amikor Isten Szentlelkét küldte el, általa újat munkál: hitet az Igében s Isten-gyermeki életet.

Maradjunk az erőforrásnál! Élünk bűnbocsánatból, szolgáljunk Krisztus lankadatlan erejével, járjunk hitből-hitbe, ezáltal kapcsolódunk szorosán az erős Istenhez, s így lesz nyilvánvalóvá a mi életünkben Isten királysága.

Új helyzetünk új útjai.

Első kérdésünk az, hogy azt a helyzetet, amelybe az anyaországhoz való politikai visszacsatolásunkkal kerültünk, lehet-e minden további nélkül *merőben új helyzetnek* nevezni? A kérdésre egészen határozottan azt válaszolhatjuk, hogy mostani helyzetünk *nem* merőben és minden tekintetben új. Tételünk indokolásában a következő elgondolások vezetnek.

Keresztyén gondolkodás szerint a világban való állapothoz képest merőben újnak, minden tekintetben újnak csakis a Jézus Krisztus visszajövetelével kezdődő Istenországát lehet tekinteni. Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz és lényegében ugyanaz az ember bűne, ugyanaz az ember bűne ellen küzködő egyház mind a maga lényegét, mind a maga megnyilvánulásait tekintve. A keresztyén gondolkodás szerint illuziókban ringatja magát az, aki azt hiszi, hogy a legfontosabb és legörvendetesebb történelmi változások lényegbeli megújulást jelentenek. Ezzel a tétellel nem akarjuk örvendetesen megváltozott helyzetünknek a jelentőségét csökkenteni, csupán az élet megharcolásához szükséges mértéket akarjuk felállítani. Annál elégedetlenebbek az emberek egy új történelmi helyzettel szemben, minél inkább lényegében gondolták azt újnak. A keresztyén ember mindig tudja, hogy még a legkedvezőbb történelmi változás sem hozhatja meg az embernek mindazt, ami után vágyik, mert minden új helyzetben magmarad az élet megrontó bűnnek a hatalma.

De nemcsak ezek a theologiai szempontok készítetnek annak megállapítására, hogy mostani helyzetünk lényegében nem új, hanem a nemzeti élet helyes szemlélete is meggyőző állításunk igazsága felől. Mi a politikai hatalom teljes érvényesítésétől eltekintve, a román uralom alatt is magyar nemzeti életet éltünk. Természetes, hogy ez a nemzeti élet nem volt egyben magyar *állami* élet is, de nemzeti egyházakban lefolyó, nemzeti műveltséget ápoló, nemzeti érdekeket szolgáló, nemzeti társadalmat öntudatosan építő magyar nemzeti élet volt. Azt lehet mondani, hogy a nemzeti államunktól való elszakíttatásunk következtében nemzeti létünknek olyan vonatkozásait kezdtük egyre belterjesebben és öntudatosabban élni, amelyek bizonyos tekintetben kárpótoltak az állami létben bekövetkezett súlyos hátramaradásért és megbénító akadályoztatásért. Ma egyre inkább halljuk a kívánságot, hogy az erdélyi magyarság új szelleménél fogva hozzon felújulást az egész magyar nemzeti életben. Ez az anyaország irányából jövő őszinte keresés is mutatja, hogy van bennünk valami olyan időtálló magyar kincs, amelynek birtokában nem nevezhetjük lényegében újnak mostani helyzetünket,

mert ha ezt tesszük, akkor minden további nélkül azonnal fel kell számolnunk azokkal az igazán értékes magyar értékekkel és létformákkal, amelyek mi közöttünk az elmúlt évek alatt bontakoztak ki. Eddigi magyar útunk visszacsatolásunk által nem szűnik meg, hanem megszilárdul és kitágul; mindaz, amire Isten eddig elsegített, új értelmet nyer, meglátjuk, hogy nemcsak munkánkért szenvedtünk, hanem az egész nemzetért, s most eljött az óra, hogy kínzó szenvedéseink gyümölcseivel egész nemzetünk javára széles körben szolgálni kezdjünk.

Ha így értelmezzük új helyzetünket, az új útról sem gondolkozhatunk másképpen. Ami útunk örökkévaló út. Maga „az Út”: Jézus Krisztus, aki azt mondta sajátmagáról: én vagyok az út. Ha eddig Krisztust tartottuk az útnak, azaz benne láttuk életmódunk egyetlen föltétlen megszabóját, most sem lehet más a mi útunk. Kisebbségi magyar útunk sem volt lényegében új magyar út, jaj lett volna nekünk, ha huszonkét év alatt új magyarokká lettünk volna. És nem vagyunk új magyarok ma sem, egyetlen célunk van: az örökké azonos magyar mívolt szolgálata, kifejtése a változó idői körülmények között.

Ilyen megkötöttségek mellett és ilyen értelmezés szerint beszélhetünk csak új helyzetünk új útjairól.

A kérdést három részletében szeretném taglálni az egyéni, egyház és nemzeti élet szempontjából. Mindhárom körben rámutatok arra, hogy milyen sajátos értékeket termelt ki az illető területeken eddigi életünk, mik az illető területek legsúlyosabb kisértései és bűnei s végül milyen új feladatok nyílnak meg előttünk az élet említett hármas vonatkozásában.

I.

Az ú. n. kisebbségi sors lennélyebb, de egyben legkönnyebben közönbösíthető hatással az *egyénekre* gyakorolt nyomást. Németh László és Makkai Sándor egyenesen a morbus minoritaris-ról beszélt, rámutatván azokra a lelki komplexumokra, amelyek mint súlyos csökkentértékűségi tudat jelentkeztek a kisebbségi magyar egyéneknél. Makkai a kisebbségi sors legszörnyűbb hatását az erkölcsi élet meglazulásában, a közösségi erkölcsi élet kapcsinak széthullásában látta. Bizonyos előregedés vett erőt az erdélyi magyarságon. A délerdélyi magyarság bécsi döntés utáni ösztönöserejű, teljesen meggondolatlan, észak felé való menekülése mutatta azt, hogy nemcsak városi, hanem falusi rétegeink ellenálló erejét is mennyire megroppantotta a kisebbségi sors. Mindnyájunk életében hosszú heteknek kellett eltelnie addig, amíg minden ösztönös gyanakodástól és félelem-

érettől felszabadulva, örvendezve tudjuk élvezni a szabad magyar életet.

De nemcsak ezek a beteges tünetek alakultak ki bennünk az elmúlt évek alatt. Határozottan fel kell ismerni, hogy a vázolt káros *lélektani* tünetek mellett értékes *szellemi* tulajdonok termelődtek ki mindnyájunkban. Ezek közül a legfontosabb az egyéni hitélet elmélyülése, annak világos felismerése, hogy az ember nem elég önmagának, szüksége van léte biztosításában a leghatalmasabb személyes hatalomnak, Isten erejére és védelmére. Világnézeti határozott reális életszemlélet felé tolódott el az erdélyi magyar emberek javarésze. Határozott jelei vannak annak is, hogy mindnyájunkban felfokozódott az összetartás és egymáson segiteniakarás érzése. Megláttuk a kis feladatok és lehetőségek vállalásának óriási jelentőségét.

Az erdélyi magyarság életében beteljesült az Ige: külső emberünk romlott, a belső mindazonáltal épült. Ennek a kettősségnek a klaszszikus kifejezése *Reményik Sándornak*, a legnagyobb erdélyi költőnek élete és költészete. Csak az értette meg és csak az érti meg az erdélyi magyarságot, aki annak életében világosan felismeri a külső ember romlása között épülő belső embert, aki képes különbséget tenni az ember nyomorult lelke és diadalmasan szabad szelleme között.

Egyéni életünk területén feladatunk kettős: új helyzetünkben semmiképpen sem szabad általvinnünk a kisebbségi évek alatt kialakult pszichikai alkotunkat, viszont azokat az értékes szellemi erőket, amelyek mint hit, reális életlátás, egyszerűbb életforma, társadalmi felelősség és szolgálatra mozdító erők alakultak ki bennünk, tovább kell adnunk. Nagyon kell attól óvakodnunk, hogy az ú. n. többségi sorsnak olyan lelki és szellemi vonásai alakuljanak ki bennünk, amelyeket kisebbségi sorsunk alatt mind a román, mind a magyar többségi rétegekben joggal kifogásolhattunk.

II.

Egyházi életünk legfontosabb és legegészségesebb életnyilvánulása kétségkívül a mindenirányú *önállóságra* való törekvés volt. Egyházunk mindenképpen egyház akart lenni. Ez a törekvés mindenekelőtt abban jelentkezett, hogy az egyház tisztázta létalapjának kérdéseit: öntudatosan oda fordult mennyei feje: Krisztus felé s egyetlen szolgálatát az ige hirdetésében ismerte fel. Az ige hirdetésére a belmissziói és szeretetmunkákban új módokat talált. Ebben az önmagára eszmélésében az egyház meglátta, hogy a legkülönbözőbb szolgálatokat kell annak a népnek érdekében véggeznie, amely benne és körülötte él. Istennek szolgálván, a legsikeresebben szolgálhatta a nép igazi érdekeit. Ilyen alapokra helyezkedvén

az egyház, nem térhetett ki hiveinek öntudatos megszervezése elől. Ebben a szervezkedési munkában külön ki kell emelnünk azt aényt, hogy az egyház saját maga látott hozzá gyülekezeteink és különböző rétegződésű hiveinek szervezéséhez. Az anyaország szervezési munkái leginkább egyházilag elismert, de az egyházzal nem azonos mozgalmakban történtek.

A nemrég felszámolt történelmi helyzetben kedvezőbbben alakultak az *egyházak közötti* viszonyok. Ha nem is lehetett a titokban működő felekezetieskedést minden tekintetben kiküszöbölni, a magyar egyházak vezetői igyekeztek a legfontosabb közéleti kérdésekben azonos módon eljárni s vidékenként is számos példáját lehetett látni a magyar egyházak együttműködésének. A román egyházakkal kapcsolatban azonban igen súlyos volt egyházunk helyzete. Az illető egyházak a legteljesebb állami támogatás mellett végezheték térítő munkájukat.

Egyházunk a lelkészek és rövid ideig a tanítók részére kapott ugyan államsegélyt, de mindezek még anyagiakban sem kárpótolták azokat az anyagi veszteségeket, amelyeket egyházunk az állam részéről szenvedett el a földek kisajátítása, a magas adók, a hivek kényszer-szolgálatai által. Az állam az egyház templomon kívüli munkáját minden lehetséges és lehetetlen eszközzel akadályozta. Ebben a helyzetben az egyház örökös surlódásban állott az állammal, mindig voltak sérelmei, amelyeknek orvoslását az egyház leggyakrabban hiába kereste.

Mostani helyzetünkben az államhoz való viszony a dolog természete szerint lényegesen megjavult, viszont igen könnyen súlyos változások állhatnak be az egyház belső szellemét és az egyházak egymáshoz való viszonyát illetően. Nekünk különös éberséggel kell vigyáznunk, hogy az a hitvallásos missziói szellem, amely egyházunkban az elmúlt évek alatt megerősödött, vissza ne fejlődjék a kedvező külső körülmények között. Szüntelenül rá kell mutatnunk, hogy ennek az új egyházi szellemnek legfeljebb csak indító, de semmiképpen sem szülőoka volt a letűnt kisebbségi korszak. Allandóan rá kell mutatnunk arra, hogy a jobb külső helyzetben lévő anyaországban is végbe ment az egyház hasonló belső megújulása. Különösen attól kell óvakodnunk, hogy ezt a szellemet ki ne szorítsa valami divatos nemzetieskedő keresztyén szellem, az evangélium örökkévaló igazságainak nemzetiszínűre való átfestése. Ha a nemzeti elnyomatás napjaiban a tiszta és hamisítatlan evangélium vált az egyház megtartó erejévé, hogyan lehetne most attól elszakadnunk.

Az mindenki által ismert tény, hogy az anyaországban éles és nyílt felekezeti ellentétek rontják meg az egyházak közötti jó-

viszonyt. Az is bizonyos, hogy a római katolikus egyház, a most még érvényben lévő román kultusztörvény felfüggesztése után, amely a házasságkötésnél megkivánt reverzálisokat eltörli, egyre hevesebben fog nekikezdeni, hogy a vegyesházásokat vagy azok gyermekeit meghódítsa a maga számára. Ezen a téren különösen szükség van arra, hogy az erdélyi római katolikus egyház vezetői nagyon vigyázzanak arra, hogy még a reverzális kérdésben se menjenek túl azon a határon, amelyek között a magyar egyházak eddig Erdélyben megfértek. A mi útunk a felekezetek közötti kérdésben világos. Magunkat nem felekezetnek, hanem egyháznak tekintjük, Krisztus egyházának. Ebből a hitbéli igazságból egy pillanatig is semmit sem engedünk. És magunkat a legegyetemesebb keresztyén egyház képviselőinek tekintjük. Mi a felekezetek közötti harcban sohasem az ellenfél szűk szempontjainak éles utánzásával hanem mindig az egyetemes szempontok érvényesítésével győztünk. Ez nem liberális megalkuvás, hanem az igaz pozitív protestáns gondolat érvényesítése.

Nem szabad letagadnunk azt a tényt, hogy Magyarországon nagyon erős az az irányzat, amely a római katolikus egyházat államegyháznak szereti feltüntetni s ebből kifolyólag az állami életet a római egyház szimbolumainak külső érvényesítésével akarja keresztyénebbé tenni. Itt utalok arra, hogy állami iskolákban, diákotthonokban, ahol öntudatos római katolikus ember a vezető, azonnal megjelenik a római katolikus egyház általunk el nem fogadott vallásos szimbóluma: a feszület vagy kereszt. Az világos, hogy az ilyen alkotmányellenes felfogással és más egyházakat sértő magatartással szemben öntudatosan kell érvényesíteni a református felfogást és az állam alkotmányából következő vallási egyenlőséget, de ennek a módja nem nyílt izgatás, hanem mindig a hivatalos tényezők hivatalos helyen történő határozott tiltakozása és orvoláskérése. Erdélyben az ötvenszázalékos alig kivevő magyarságnak nem szabad azt megengednie, hogy a nem magyar egyházak kárörömére olyan éles és kirívó példákban folyják a magyar egyházak egymás elleni küzdelme, amint azt az anyaországban látni lehetett.

Mi nem akarunk állam lenni az államban és nem akarunk kizárólagos egyház lenni az államban, de egyet minden körülmények között a legelszántabban kell akarnunk, azt t. i. hogy az állam egyre inkább a szó krisztusi értelmében vett keresztyén állam legyen.

III.

Kisebbségi magyar életünknek az volt a legjellemzőbb vonása, hogy idegen állam keretei között kellett azt szolgálnunk és megvalósítanunk. *Nemzeti* életünk területe nem esett

egybe annak az államnak a területével, amelyben élnünk kellett, nemzeti érdekeink szolgálata nem esett egybe annak az államnak az érdekeivel, amelyben polgárjogunk volt. Ezt nemcsak a magyarság érezte így, hanem a román állam is így érezte velünk.

Ennek a felemás helyzetnek megvoltak az előnyei és hátrányai. Ezen a ponton is érdemes a mérlegnek mindkét oldalát megvizsgálni.

Kisebbségi éveink alatt bebizonyítottuk, hogy idegen állam keretei között is lehet magyar nemzeti életet élni. Figyelmünket nem kötötte le az államgépezet fenntartásának ezer gondja; a legszűkebb értelemben folytattunk belpolitikát s még a legsúlyosabb időkben sem volt semmi külpolitikai felelősségünk. Ebben a helyzetben nemzetünk egész figyelme önként terelődött a nemzeti lét államvezetéstől és politikától mentes vonatkozásai felé. Ez az egyik oka annak, hogy az erdélyi magyarság nemzeti létét mélyebb kultúrában, szervezettebb és egységesebb társadalmi életformák között, gazdasági érdekeinek egyre fokozottabb védelmében próbálta élni. Az uralkodó faj és uralkodó állam politikája nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy az erdélyi magyarságon belül társadalmi és gazdasági nivellálódás következett be, egyre rohamosabban közeledett ez a magyar törzs az osztálytalan magyar életforma felé. A nemzeti érdek a legszorosabb kapcsolatba került az egyén hivatásbeli érdekével, határozottan megéreztük, hogy egyéni érdekvédelmünk legsikeresebb módja a nemzeti lét minél öntudatosabb és szervezettebb egymásközötti élése.

Az államtól független, sőt az állam nyomása alatt folyó kisebbségi sorsban eltöltött nemzeti életünkben öntudatosan kezdtük élni azt az új nemzeti létformát, amely az elmúlt években alakult ki Európaszerte. Világossá vált miközöttünk, hogy annál erősebb egy nemzet élete, minél mélyebb nemzeti kultúra él egyéneiben, minél több ember egyéni létének egyéni érdekének jelent a nemzeti szervezet védelmet és kenyeret. Sokszor panaszkodtunk a kisebbségi magyarok sorai között pártoskodás és széthúzás miatt, de e tekintetben is azt kell mondanunk, hogy ezerszer egységesebb nemzeti társadalmi életet éltünk, mint azok az anyaországi magyarok, akiknek sorait élesen bontják meg az osztály-, párt- és felekezet-érdekek. Az erdélyi magyarságból lehet a legkönnyebben megalkotni a párt nélkül, érdekvédelmi alapon felépülő új nemzeti berendezkedést. Az erdélyi magyarság huszonkétéves küzdelme igazolta, hogy fájában, kultúrájában társadalmi szervezetében, gazdasági érdekvédelmében él a nemzet. Ez az idegen állam keretei között eltöltött két évtized igazolta, hogy bizony életrevaló és életképes fajta és nemzet vagyunk.

Feladatunk egészen világos: minden erőnkkel arra kell törekednünk, hogy ennek a mai szűkségeknek legjobban megfelelő magyarságnak legyünk a harcosai. Nem szabad megengednünk ezt a magyar életformát a pártos, osztályellentétes, gazdasági és nemzetársadalmi érdekekkel komolyan nem számoló, higabb magyar életformák váltsák fel.

De nem szabad az érem másik oldaláról sem megfeledkezünk. Ennek az államnélküli, állam által elnyomott életformának számos olyan veszedelmes tünete bontakozott ki az erdélyi magyarságban, amelytől feltétlenül meg kell magunkat szabadítanunk. Sok erdélyi magyart kísérthet az a veszedelem, hogy a magyar álmot is úgy tekintse, ahogy a román államot tekintette. Meg kell látnunk, hogy nemzeti és állami létünk ismét szervesen azonos és egy. Nem szabad magunkban tovább táplálnunk azt a belénk rögzített kényszerképzetet, hogy az állam minden intézkedésének a fonáját vegyük először észre és mindig csak azt keressük, hogy hol árt a mi egyéni életünknek az állam, ellenkezőleg, meg kell tanulnunk az állammal való önfeláldozást. Fel kell bennünk ébrednie az állam iránti mérhetetlen erkölcsi felelősségnek. A mi létjogunkat ezen a területen a szociálisabb államvezetés, az erkölcsös tiszta közélet fogja igazolni és megerősíteni.

A mi fiatalságunk megtanult kritizálni. Másokat kívülről kritizálni, ez a magatartás szükséges előfeltétele minden építőmunkának, de ebben a létformában való örökös megmaradás a legveszedelmesebb kórtünete az emberi társas életnek. Nekünk, fiataloknak, meg kell tanulnunk a társadalmi szervezés, az intézmény- és közéletvezetés tudományát, meg kell tanulnunk az igazi politikai magatartás: az államvezetés tudományát.

Három vonatkozásban: az egyéni, egyházi és nemzeti élet területein próbáltuk felvázolni új helyzetünk legfontosabb kérdéseit és feladatait. Befejezésül csak annyit, hogy életünknek ez a három területe csak a gondolkodás és beszéd műhelyében tagolódik így szét, sem mibennünk, sem a rajtunk kívüli világban nincsenek ezek az életsíkok így elkülönítve. Új helyzetünk új feladatokat hozott, ezekre a feladatokra fel kell készülnünk. Ebben a felkészülésben abból kell kiindulnunk, amink van. Könyörtelenül ki kell irtanunk magunkból mindazt, amit mint egészségtelen, beteg tünetet termelt ki bennünk a kisebbségi élet, de szabad szárnyat kell adnunk mindannak, ami erő, ami egészséges és jövőtálló új életként alakult ki bennünk immár letűnt kisebbségi sorsunk napjai alatt.

László Dezső.

A magyarországi református egyház elemi fokú és középiskolai oktatásügye az elmúlt 22 esztendő alatt

Az iskola nem tartozik az egyház ismertetőjelei közé, azonban már a középkori katolikus egyház lényegéhez tartozónak ismerte, mégpedig a népek tanításával való megbízatás jogából kifolyólag. E középkori felfogást a megfelelő bibliai alappozással megerősítve átvették a reformáció egyházai is és minden odaadással, áldozattal igyekeztek az iskolát az egyház veteménys kertjévé tenni. E téren a magyar református egyház kezdetől fogva igyekezett az „iskolák egyháza” lenni, nevelni jövőndő hitelt a lélek friss, hajlékony korában; tartani iskolát vezetőjén át az Ige szétsugározatlására, Isten dicsőségét szolgáló életet formálására. E maga nemében páruatlan, a nemzet életében is felmérhetetlen, áldásos szolgálatot szinte II. József idejéig teljes mértékben megoldotta. Azután lassan teret veszít az állami iskolázás kiterjesztésének mértékében, majd a XIX. század első felében már nehézségei támadnak a magyar nyelvre átérés, majd a tanítóképzés, a szabadságharc elnyomása után a középfokú oktatás az érettségi körül. Vége a szakoktatás erőteljessé tételével már feladatainak csak egy részét tudta teljesítés szerint megoldani, főleg a nevelést, továbbá középfokú oktatás körül, kellő segítség, az igények növekedése, stb. miatt. Úgy, hogy a végén már alig tudta ellátni saját jövőndő értelmiségének nevelését, a nevelő karban mutatkozó utánpótlást. A háború már ezen korszakban éri egyházi iskolázatlását.

Hogy mimódon alakult azóta a helyzet, mik jellemzők az elmúlt 22 év törekvéseit e téren, azt szeretném a következőkben röviden, néhol csak madártávlatból ismertetni, három fő pont körül csoportosításban:

1. a magyar református egyház igyekezett iskoláit megtartani, továbbfejleszteni; 2. szervezett rendtartás, igazgatás dolgában új iskolatípusok állítása miatt mindinkább az állam irányadó halása alá került és erősen vesztett kezdeményező erejéből; 3. a folyton újuló kéréteket és lehetőségeket minden erővel igyekezett betölteni saját református kerestvény szellemével, bár e téren még számos megoldatlan feladat áll előtte... Befejezésül néhány mozzanatban szeretnék rámutatni arra, hogy mit tett román megszállás alatt álló testvéreinkért éppen iskolai vonatkozásban.

1. Magyar református egyházunk a templomok után a legnagyobb gonddal és szeretettel őrködött és őrködik iskoláit felett. Lét vagy nemlét kérdéseként kezeli ennek ügyét. Úgy érzi, hogy ezzel áll, vagy bukik. Az iskolát nem szellemi, értelmi hatóságok kisugárzójának tekintti, hanem földi eszközei második gyújtópontjának, ahonnan az evangélium ereje árad a tanító és tanítási rendszeres munkáján át. Bátyának tartja, ahonnan védekezni lehet a gonosz minden támadása ellen, máskor magvető alkalomnak, hol az evangélium magva hull a jó, még meg nem rontott földbe... Tanítójának iskolán kívüli munkáit is örömmel nézi, mint a maga szerelő, segítő, népe anyagi javait emelő anyagi gondoskodásának egyik megvalósulását. Innen érthetjük meg az érette való viaskodást, számának szaporítására való törekvést, ennek sikerülte feletti örömet, feladásától a legvégsőhöz tartozkodást, az érette hozott szinte roskasztó áldozatokat.

Ha azt kérdezzük, hogy milyen képet mutat a népiskolák néhány legfontosabb statisztikai adata, akkor a 161/1927. konvenció jegyzőkönyvében 1925—26-ra vonat-

közölg ezeket taldjuk; lélekszám 1,693 919; az egyházközségek száma 1171; az összes református tanköteleseket befogadó iskolát tart fenn 994 egyházközség; a református tanköteleseket csak részben befogadó iskolát 65; iskolát nem tart fenn 112. A mindennapi népiskolák száma 1203; az iskolaépületek száma 1690; tanteremek száma 2334; férfitanítók száma 1780; nőtanítók száma 634; beiskoláztatott református növendékek 95 százaléka; református iskoláinkban járt a református tankötelesek 68,4 százaléka. A későbbiek során már beiskoláztatott az iskolakötelesek 99 százaléka, s református iskoláinkba járt több mint 70 százaléka. Ugyanezen adatok 1940 re nézve a következők: a magyarországi ref. egyetemes egyház lélekszáma 1,860 696 (Felvidéket be nem számítva); az egyházközségek száma 1198; a mindennapi iskolák száma 1012; a tanteremek száma 2562; férfitanítók 1855; nőtanítók 769. Református iskoláinkba járt az összes tankötelesek 64,4 százaléka. Ha azt nézzük, hogy mennyi költséget jelentett egy-egy növendék az iskolafenntartók számára, akkor ezt találjuk (1926—27-re nézve): az egyháznak 34,51 P., az államnak 30,07 P., a községnek 3,38 P., összesen 68,76 P. 1938—39 ben 61,07 P. — 1925—26-ban a népoktatásra a következő összegeket költötte egyházunk: egyházi forrásból 2,890 304 P., államsegélyből 2 688 942 P., községtől alapból 174,503 P., összesen 5,733 749 P. Ugyanezen forrásokból 1938—39 ben 4 291 250 P., — 3 793 654 P., — illetve 622,085 P., azaz összesen 8,707,489 P.

Az 1940 ig vezető út nem volt könnyű. A válságos esztendőkből (1930—35 között) több iskolát meg kellett szüntetni, vagy éppen át kellett adni, mivel nem sikerült biztosítani sem az államsegély felemelését, sem az egyházi és iskolai költségek behajtásánál az elsőbbséget, mivel az állam maga a legelemibb szükségét fedezni alig volt képes adózóinak nehéz helyzete miatt. Nem bizonyult elegendő orvosszernek (néhány helyen az egykepusztítása miatt) a törpe gyűlekezetekben bedülített lelkésztanító sem. De a reményeket nem váltotta be az egyházi és iskolai költségek állammal vagy egyházzal közös kezelése sem. A helyzet felettébb mostoha volt a ma már a régi égető szükségeken túljutott elemifokú iskoláztatásunknál, ha ugyan a nyolc osztályú népoktatás nem állítja ismét próbára egyházunk teherbíró képességét.

A középfokú oktatás eszközeül 1920—21-ben (mely esztendőkről már pontosabb adataink vannak): 18 fiú-, 3 leánygimnázium; 2 fiú- és 9 leánypolgári állott. E szám 1938—39-ben a következő volt: 19 fiú-, 5 leányközépsiskola; 4 fiú-, 9 leány- és 1 egységesített (fiú-leány) polgáriskola. Ha a kiaiási lételeket nézzük, 1938—39-ben gimnáziumoknál ez (beleértve a leánygimnáziumokat is): 2,810,607 39 P., a polgári iskoláknál 452,312 95 P. — Tanító-, illetve tanítónőképzőintézet működött 1920—21-ben öt (2 fiú és 3 leány); 1938—39-ben 8, 3 fiú és 5 leány. Ez intézetek kiadásai 1938—39 ben 607,734 25 P.-t tettek ki.

Amint látjuk, az iskolák fenntartására szolgáló áldozatok évente egyházi forrásból meghaladják a nyolcmillió Pengőt.

De vajon el tudják-e látni a fenntartott református iskolák a szükségleteket, be tudnak-e fogadni minden református növendéket? Sajnos, nem! Az 1933—34. esztendőkből középiskolákban járt tanulók közül csak 27,13 százalék járt református iskolákban, míg 72,87 százalék nem református intézetben végezte tanulmányait. És ennek ellenképeként nézzünk meg egy másik számot. A 103/1925. konventi szám szerint a fiúgimnáziumokban járt református tanulók létszáma 1923—24-ben 50 százalékon alul volt: Csurgón 32,8 százalék; Gyónkón 37,7 százalék; Kiskunhalason 39,7 százalék; Pópán 49,4 százalék.

Az iskolázás nagy feladatait a klsdedávától kezdve a gimnáziumig szíven viselte egyházunk; megindult már a népfiskolák létesítése is (az elmúlt évben Veszprémben; ez évben minden valószínűség szerint a szatmári egyházmegyében és a hajdúságon). Helyet adott egyhá-

zunk a leánytanulóknak a flüközéptiskolákban a felvett növendékek 20 százalékáig a jó magaviselet és jó általános eredmény kikötésével; néhány helyen továbbképzőt is állított leányok számára (Debrecen, Nyíregyháza). Sikertelenül bár, de próbálkozott a felsőkereskedelmi leányiskolával is (Makó); állított angol típusú gimnáziumot (Sárospatak); visszavette az államtól a sárospataki fiúképzőt; megtöltötte az egyházaknak az egyetemes konventünk az iskola átadásáról az állammal való közvetlen tárgyalást; igaznak érzi egyházunk minden vezetője és irányítója, hogy minden egyes református iskola kapujának bezárása, vagy a magyar református iskola színvonalának szegényeség miatti lehanyaglása nagy kára, helyreépíthetetlen vesztesége mind az egyháznak, mind a magyar kultúrának; de már nem nyomhatók el a tiszáninneni egyházkerület tanügyi bizottságának előterjesztésében jelentkező hang sem: „Az iskolák mindendáron fenntartani akardsa, anyagi erőinek egyoldalú és csaknem teljes lekötése mellett, megbénítja a magyar református egyházat a szeretetmunka olyan értékű gyakorlásában s a szeretetintézmények olyan mennyiségű felállításában és fenntartásában, amilyenre a felekezeti közli versenyben, a nemes értelemben vett szociális világberendezkedésben képesnek kellene majd lenni! Én úgy érzem — mondja a jelentő — s ha megköveznek is érte, vallom, hogy még ma is többet tanítunk, mint amennyit szeretünk s túlméretetesen követjük Mesterünk ama parancsát: „Tanítsatok minden népeket“, ama példaadása helyett, hogy Ő széjjeljárta és jót tett! Szerintem nem a tanító, de az evangéliumi szociális egyház lehet csak a jövővért folytatott életre-halálra menő küzdelem győztese. Ennek a győzelemnek ma már alighanem gyengébb fegyvere a népiskola, mint a Krisztus szociális fegyverével való vitkezés!... Az iskolát jenn nem tartó egyházakban ugyanis nem mutatható ki nagyobb mértékben a református hitihiség, egyházszerelet s jó erkölcs meghanyatlása, mint azokban, amelyekben ott van az anyagi javakat feleite igénybevévő és felemésztt népiskola. Ne féljünk ezt megidni, amíg a megtátásunk késő nem lesz...“ (168/1935. konventi jkv. szám alatti)

Az iskola fenntartása és fejlesztése amennyi nyereség, áldás, ugyanannyi gond, sőt áldozathozatal forrása.

2. A magyar református egyház iskoláztatását a tárgyaló korszak alatt döntően befolyásolta az államhatalom, illetve kultuszminisztérium iskolapolitikája. A minisztérium iskolai ügyünkbe beleszólása megnyilvánult nemcsak egyes mozgalmak és törekvések (cserekészlet, hadirokkantak támogatása stb.), nemcsak egyes tárgyaknak különösebb mértékű figyelembeajánlásában (közgazdasági ismeretek, gyorsírás, föld- és néprajz stb.), nemcsak a tanítás tartama alatt vagy a nyári szünet mértékére, nemcsak a zászlókiutusz dolgában, az ifjúsági testnevelés fokozottabb mérvű kiterjesztésére felhívásban, nemcsak felvétel, beiratás, magánvizsgálatok, érettségi színvonalának emelése stb. tekintetében, nemcsak a megszállt területek és a katona-tanulók vizsgázása körül könnyítés dolgában, hanem a vallásos egyesültekbe beléphetés, vallásos célokra való gyűjtés, sőt a konfirmációt követő némely helytelen gyakorlatra való figyelmeztetésben is, amint az alábbiakban olvashatjuk: „A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, 53 300/1934 VI. főosztály számú átirata szerint, több oldalról értesítvén arról, hogy „a protestáns hitfelekezetekhez tartozó tizenkétöt életévűkét betöltött és konfirmált tankötelesek, a konfirmáció megtörténte után rendszert a pünköszt ünnepeket követően minden különös nélkül kimaradnak az iskolából és így velük szemben sem az évről vizsgálat, sem a tankötelezettség meghosszabbításával kapcsolatos intézkedések nem fogantolhatóak“, kéri az Egyetemes Konventet olyan rendelkezés kiadására, hogy ott, ahol a 13 700/1922. VIII. a. sz. rendelet szerint a tanév megrövidítése nincs, a konfirmált tanulók is a tanév végéig rendszeresen járjanak iskolába“. (176/1935 konv. jkv. sz.)

De az egyes adatokon túl minden iskolafajra nézve

nagy fejlődés és átalakulás ideje volt az elmúlt 22 esztendő. Népiszkolákra nézve az 1921. évi XXX. tc., majd az 1925-ben kiadott tanterv, továbbá a 2495/1932-ben megjelent tanterv és utasítás és a szakfelügyeletre vonatkozó 1935. évi VI. tc., végül a már 1928-ban javaslatba hozott, de törvényerőre csak 1939-ben emelt nyolc osztályú népiszkola; középiskolákra vonatkozólag az 1924. XI. tc., leánygimnáziumokra az 1926. XXIV. tc., továbbá az 1934. XI. tc., végül, az 1938. XIII. tc.; tanítóképzőkre vonatkozólag az 1921–22. iskolai évben hat osztályos emelés, majd 1923-ban az évfolyamok ötben megállapítása, továbbá az 1938. XIII., illetve XIV. tc. a négy évfolyamú liceumról s ezt követőleg a kétévi akadémiról szóló törvények; iskoláink minden fajtát igen erős hullámvásznak és ismételt gyors átalakulásnak vették alá. Az államhatalom kezdeményező erejének minden vonalon érvényesülése újabb és újabb fejadatok elé állította a magyar református iskolák legfőbb szervét, az Egyetemes Konventet, illetve annak tanügyi bizottságát. Saját belső latásából nem volt képes újítani, építeni közoktatásunk, hanem meg kellett elégednie a kívülről jövő hatások feldolgozásának szükségességével és e munkában érdekes és adottságainak jórésze ki kellett hogy merüljön. A változások a szellemiek mellett óriási anyagi megterhelést is jelentettek, amit egyházunknak akarva, nem akarva, ha iskoláit fenn akarta tartani, vállalnia kellett. Mindeme változások az egyes intézetek igazgatóságára, továbbmenőleg egyházmegyei, egyházkerületi és konventi tisztviselői kárára szinte felmérhetetlen adminisztrációs feladatokat róttak, úgyhogy a hitünkbeli fakadó indításokra az új idők kívánta lelki munkára is kevesebb gondot fordíthattak, bár minden jószándék megvolt ez irányban. Az iskola-típus változások néha oddig vitték a dolgot, hogy egy intézet egy időben két, esetleg három típusú iskolafajtának adott otthont, ami tananyagban, tantervben és tankönyvekben az egyes típusok megszűnésénél a másikkra átmenetnél kiszámíthatatlan bonyodalmat okozott.

De ma már — Papp Ferenc egyházkerületi középiskolai felügyelő megállapítása szerint — elérkezettünk odáig, hogy „az új középiskolai törvény, az 1934. XI. tc. megteremti a szintézis, az összefogás, az egységesítés nevében komoly társadalmi szükségletként: az egységes középiskolát. E törvény négy alappilléren épült: 1. a nemzeti műveltség, 2. az ételszerűség, 3. a nevelési szempontok erőteljesebb érvényesítése, 4. a túlterhelés megszüntetése”. (A magyar gimnázium új hármas könyve c. könyve 4–5. l.) Hiszünk, hogy a jövő ez irányban a népi és nemzeti gondolat jegyében nyugvópontokra viszi középiskoláink és szakoktatásunk sokdörgő kérdéseit.

3. A kívülről jövő óriási beáramlás és hatások lömge csak látszólag borították el iskolágyűnkét és iskolaiügyünk intézőinek figyelmét, de nem vették el a lélek rugalmasságát, lehetőségek között választani tudását és a kindilköz alkalomok megragadására való készséget. Iskolágyűnk legfőbb intézője, a Konvent igyekezett kivédeni a kedvezőtlen hatásokat megfelelő helyen és alkalomokkor való tiltakozások által, amilyenek a következők: ne legyenek az állami iskolákban felekezeti jellegű tárgyak, ne használtsanak a felekezeti színezetű imák, minden növendék saját vallásában oktattassék, az állami iskola növendékeit az intézet református tanárai vezessék istentiszteleire, lehetőleg minden növendékünk saját iskolájában részesüljön vallásitanításban, az állam fennálló törvényeit alkalmaztassanak mindenkor a gyermekek vallását illetően, stb.

A népiszkolai oktatáson belül saját iskolában ha nem is adott önálló tantervet és utasítást, de az állami tanterv és utasítás kiegészítésében megadta a népiszkolai tanításianyag hívő szemléletre nevelő utasításait. A népiszkola kevés anyaga az állami elgondolás szerint is igen kedvező a hívő szemléletnek, vallásos beállításhoz és könnyen adódik benne a koncentráció istenre mutatása. De ezen túl a vasárnapi, illetve biblia iskolai munkával, a gyermekgyűlékezetek felé irányítás gondolatában, a gyermek lelki gondozására figyelemmel, az iskola-

latogatásokon keresztül a vallás- és énektanításra különös gond fordításával, a gyermekifjúság gyűlékezetekhez kapcsolódásával, az iskolán kívüli népművelés irányításának vállalásával, a tanyai vándoriskolák vallásitanítási tantervének elfogadásával, népiinternátusok, népiöléti intézmények gondolatának felszínre tartásával: kézzel, lábakkal, szívvel, fejjel, kezben tartotta és a hívő élet kiformalásához közeljuttatta kicsiny neveltjeit.

A középfokú iskolákban (és itt nem teszünk különbséget gimnáziumok, liceumok, képzők és polgárok között) a kindilköz lehetőségek kihasználásával, aminek: a miniszterium által engedélyezett „csendes napok” ifjúsági konferenciává tételével, az osztályfőnöki, majd tanítási hivatalos órájának református élet- és világszemlélet szolgáltatásba állításával, a lelkesek számára egyévi tanítóképző tanfolyam létesítésével; a törvény által megengedett tanterv és utasítás kiegészítésében református szellemű rendtartások készítésén, vezérkönyvek kiadása által; a vallás- és énektanítás a tanítás középpontjába állításával, az új énekeskönyv anyagának minden fokon való vallásitanítási anyaghoz simuló beosztásában: nagy szolgálatot tett a magyar református egyház a magyar élet Krisztushoz vezetésében.

Am ezeken túlmenően saját indításainak engedve, a következő munkákat kezdeményezte egyházunk egyeteme: kezdetben a középfokú iskolák országos református missziói bizottságán, majd ennek felszámolása után az ifjúsági missziói bizottságon keresztül, a bizottság tükörében, majd három ifjúsági lelkesítőt állított a középfokú iskolák lelki irányítására. Elfogadta a Sola Deo Gloria, majd a Magyar Evangéliumi Diákszövetség diákmissziósztábjában való szolgálatát, sőt 1934 óta megbizta az előbbi szövetséget az egységes magyar diákmissziói munka alsós és felsős kollégiumokon keresztül való végzésével. — Kiadta és azóta is adja a diákság lelki táplálására a „Mi Utunk” c. ifjúsági diáklapot — Kezdeményezte a sáfársági mozgalmat, melynek diákszállásból immáron két diákküldülő szépen felszerelt épülete áll rendelkezésre nyaranta a testben-leléleken újulni kívánó, főleg szegénysorsú diákság számára ingyen, vagy igen kedvezményesen. — Gondja volt, hogy az ifjúság szolgálatát és adakozását megfelelő módon irányítsa, úgy, hogy több helyen igen tekintélyes szolgálattal és áldozattal járult az ifjúság a bibliaterjesztés, templomépítések és külmisszió szolgálatába. Segítette az egyetemi városokban az internátusok, diákokthozok létesítését. — Megindította a református szellemű tankönyvek sorozatát, kiadta az ifjúság által lelki haszonnal forgatható ifjúsági könyvtárjegyzéket (az ifjúsági könyvtárakban saját intézeteinkben csak olyan könyvek tarthatók, amelyek a jegyzékben fel vannak véve). — Lehetővé tett valláspedagógiai továbbképző ösztöndíjleveleket, állandóan szem előtt tartva a kántorkérdést, új énekeskönyv gondolatát, református intézeteink tanárainak családi életét, a dunamelléki egyházkerület beállított egyházkerületi ének- és zenészekért, meghonosította a református vallásitanítás szakfelügyeletét. Sőt, ma már a református művelődés politikai egységes szabályozásának munkáját is tervebe vette. — Mindezeket túl nagy gondja van az iskolai dühítalokra, úgy, hogy most már második éve otthonossá lett az igeolvasás mindenfokú iskolában, az iskolafokoknak megfelelő imák készítésére, az ifjúsági egyesületi munkákra és mindenekelőtt a konfirmáció minél hathatósabb előkészítő munkájára.

Imé a fentiek mutatják, hogy a lélek ereje munkált egyházunk vezetőiben és irányítóiban, hogy az idői feladatokban meg tudják látni és valósítani az örökkévaló egy darabját.

A magyarországi református egyház állandó szeretettel és aggodalommal szemlélte a kisebbségi sorsba került és mindenekelőtt a román megszállás alá jutott erdélyi egyházkerület sorsát. Bizottságaiiban még 1924-ben is ott találjuk az erdélyiek nevét. Örömet, részvétet állandóan kifejezi az addó erdélyi események során. — Az 1920. május 29-i konventi gyűlésen felvett jegyzőkönyvben ezeket olvashatjuk: „Mivel egyházi törvényeink

szerint iskoláink mindenestől az egyház testéhez tartoznak, (a megszálló hatalmak eljárása ellen) egyfelől felkéri a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy ezt minden lehető módon megakadályozni igyekezzen, másfelől a külügyminiszter útján a külföldi protestáns államoknál keres védelmet". — 198/1925. konventi jegyzőkönyvi szám alatt foglalkozik a magyar református egyház „Romániához csatolt magyar testvérel állandó egyházi és iskolai zaklatásával és tönkretételével s ezáltal a trianoni békeszerződés vonatkozó rendelkezésének lábbaltiprásával. Egyetemes Konventünk a Romániához csatolt magyar református testvéreink egyházi és iskolai védelmének ügyében tisztelettel és bizalommal kéri a magyar királyi kormányt hathatós közbelépésre s egyszersmint felhívja a zsinati külügyi bizottságot, hogy ez ügyben a külföldi testvéregyházak útján eszközölje ki a Népszövetség megfelelő fellépését". — Konventünk 137/1927. sz. a. minden szervének figyelmébe ajánlja „Az elszakított magyarság közoktatás ügye” címen a magyar pedagógia társaság által kiadott munkát. — Egyetemes Konventünk nagy gonddal és szeretettel kezelte a Munkácsy Sándor István és neje nagyszalontai báró Fischer Margit kultúrális alapítványát, melynek alapítólevele (3. pont) így szól: „Magyarországon és elsősorban az elszakított területeken fekvő ref. egyházközösségeknek az idegen nemzetiségek közé ékelte ref. magyarság köznevelődésének előmozdítása, másodsorban az ottani ipari és földműves munkásosztályhoz tartozó ref. magyarság szociális jólétének emelése...” 1927-ben innen a kolozsvári református Szeretetház kapott belőle 21460 Pengőt. — És szabad legyen itt személyes emlékemre és szolgálatomra hivatkozni: Midőn Bethlen Gábor halálának háromszázados évfordulója alkalmával a szegedi Árpádházi Szent Erzsébet Leánylicium református növendékei kiadták Bethlen-emlékkönyvüket, mint volt kolozsvári és a Bethlen-stipendiumokból annakidején részesülő theologus, hátából és szeretetből a nagyenyedi Bethlen Kollégiumnak juttattuk át a tiszán megmaradt 900 Pengőnyi összeget.

*

Az iskoláért folytatott nehéz, néha hősies küzdelem; az állami intézetekkel külső és belső feltételekben lépéstartás kötelezettsége; Szentiráson épülő, hitünkbeli fakadó indításoknak minden pon'on engedelmesség; imé ezek jellemzik leglényegesebben a magyar református egyház utóbbi 22 esztendőjének iskolaiügyi munkáját. Nehéz próbáltatások után, de új reménységek felé indulunk. Nagy öröm, hogy ezután Erdéllyel együtt mehetünk utunkon. A vallásszabadság klasszikus népevel tanítványaim, a nagy áldozatokat hozni tudó, a magyarságában megedződött, 22 esztendő alatt kereszt alatt sokszor állott néppel! Hiszünk a kereszt győzedelmes Ura után, a Benne való élet, a győzelem felé!...

Dr. ILLYÉS ENDRE.

Az ember házához kövek kellenek, súlyos, hideg, szegletes, érdes kövek. Türelem, lemondás, hűség, munka, takarékoság. Nehéz kövek, de az ilyenekből épült hajlékról mondhatja el a lakója; az én házam az én váram. *Baksay Sándor.*

Székesfehérvár közgyűlése alapítványt létesített egy munkás, egy földműves, egy kereskedő és egy értelmiségi pályára induló ifjú tanulmány útjára.

A sepsiszentgyörgyi református Mikó-kollégiumot a földrengés oly súlyosan megrongálta, hogy az intézet igazgatósága kénytelen volt a tanulókat szabdságotolni. A kollégium egyes részeit földig le kell bontani és azután újra építeni.

»OMIKRON«

a kicsi „ó“-betű görög neve, ellentétben az ó-megával, a tulajdonképeni öblös ó-val, melybe torkollik az egész abécé s mely a hangzó szerkezet legnagyobb méretű teljesítménye. Ehez képest a tartozkodó omikron csak félénk kísérlet, enyhe kóstoló, ingerkedés a nagygal, a teljessel.

„Omikron“... Fancsali Sándor rejtőzött mögéje. Egy falusi pap, református pap méretezte magát ennyire. Amíg élt. Mert már nincs. Meghalt szegény, csúnya merevgörcsben. Néhány soros hirecske beszélt erről a szomorúságról egyik napilap utolsó oldalán, hirtulladékok szomszédságában. Épen hogy érintette, hogy a belső oldalakon is elő szokott fordulni parányi álarca mögött, szellemes sziporkák hintője, omikron-Fancsali Sándor.

Omikron... Parányi karika. Akkora csak, mint a fűszálon ringatózó harmatcsepp. Mégis az ég minden ragyogása csillog benne. A Sziriuszé se tesz túl rajta. Igazi gyémántok ragyogását, tündöklését játsza ki olcsó szerszáman. Míg utána nem nyul a nap, minden pompák pazar gazdája.

Most azonban el szabad siratni a mosolyfakasztót, nagy dolgok fonáksága láttatóját, kicsi dolgok ünnepiessége felfedezőjét, fények, színek áhítózóját, ötletek szikrába ugratóját: omikron-Fancsali Sándort. Már nem fog röstelkedni, ha felfedik inkognitóját és megjutalmazák. Azzal, ami épúgy csillog, tűnékeny és olcsó, mint a harmatcsepp. Különben könnynek hívják.

Most már el szabad mondani róla, hogy be kis portéka volt a kristályosodás éveiben, a jelentőségre mutató vagy utána nyulánczó emberabécében. A „vadzenai” nem irigyelt kiváltsága járt ki neki, a bohémia nem vitatott dicsősége s a kárán okult ember értelmes tekintélye.

Ha olykor zongorához ült, addig nem képzelt akkordok röppentek elő nekirugaszkodott ujjai alól. Első hallásra elfogott operett- és operarészletek jöttek elő a „kukk“-on beszívott impressziók melegéből. Mindig bobiskoló, vén kontrások ébredtek éberré, ha beugrott bőgőzni a bandába s az agyonúnt fűrészelést megváltotta a „ká-dur” zenei vigyoraival. És hogy dült a hangerdő, ha bevágott az orgonába! Szegény kis omikronból hogy áradt a versenyen kívül maradt ember felülkerekedése és szerelmes sóvárgása a nagyszerű, a fenséges felé.

Nem bírt magával, — mint bírt mondani sokas. Pennát ragadt. Mert részt akart venni a megbámult mindenség sokoldalúságában. — Vissza akarta adni, amihez fogékonyságával jussa volt s eredetiségével magához hasonlította. És — ez az erdélyi magyar újságírás érdeme is már — „ott állhatott ezüst tálon a szeráj előtt”, a méltányoló nyilvánosság előtt,

áruhásan, egyedül a saját élmény-igazára, az őszinte szó megkapó erejére s a meglátás kivételes adományára bízva magát. Szegény kis omikron, megérhette, hogy bár oly megszólalásig hasonlított a nullához, tényezőjévé lett neki, rangra emelte írásainak bölcs mértéke, rejtőzködő papi lelkülete.

Most elment, beleolvadt az „Omegába“, aki egyszersmint „Alfa is, a kezdet és a vég, az első és utolsó.“ „Boldogok, akik megtartják az ő parancsolatait, hogy joguk legyen bemenni a kapukon a városba.“ (Jel. 22: 13—14.)

Káli Dénes.

KÉZ A KÉZBEN

Az I. K. E. Szénior Osztályának rovata.

Rovatvezető: László Dezső.

A reformáció napjának megünneplése Kolozsvárott.

Rég nem látott gazdag programmal folyt a reformáció napjának megünneplése a kolozsvári gyülekezetben. A templomokban és a theologiai fakultáson délelőtti gyülekezeti istentiszteletek voltak. A belvárosi templomban tartott istentiszteleten részt vettek a kollégium vendiák találkozója hazajöttek. Huszonkét év óta ez volt az első alkalom, hogy az anyaországba kiszármazott öregdiákok tömegesen vehettek részt ilyen találkozókon. Az istentisztelet utáni díszgyűlésen, amelyen Nagy Miklós, ny. országházi könyvtárnok elnökölt, különösen Dr. Parddy Jenő, miniszteri tanácsos előadása emelkedett ki. A vendiák találkozóval egyidőben történt a világháborúban elesett tanárok és diákok emléktáblájának a leleplezése. Ez alkalommal Maksay Albert, theologiai tanár mondott beszédet. A kora délutáni órákban történt a theologiai fakultás által felállított Szenczi Molnár Albert-síremtér leleplezése a temetőben. A nagy szolárfordító emléket Dr. Nagy Géza, theol. tanár méltatta. Délután a theologiai fakultáson és a belvárosi templomban volt ünnepély. Öröm volt látni, hogy minden alkalommal a hívek tömegei vettek részt az összejöveteleken. Este a kollégium vendiákjai és az egyház vezetői társas vacsorán vettek részt.

Erdélyi előadók a budapesti protestáns napokon.

A idei budapesti protestáns napokon nagy számmal szolgáltak az erdélyi református előadók is. Püspökünk egy hangversenyen tartott előadást, majd a reformáció napján rádióközvetítéssel prédikált a Kálvin-téri templomból. Dr. Tavaszy Sándor, püspökhelyettes a Vigadóban tartott nagy ünnepélyen tartott előadást. Br. Kemény János, irodalmi estélyen olvasott fel, Bíró Sándor, theol. m. tanár a Soli Deo Gloria székely estélyén tartott előadást. Az ifjúsági összejöveteleken László Dezső, lelkész, M. Nagy Ottó, vallásánár Pálffy Károly lelkész tartottak prédikációt, illetve előadásokat.

[Szénior hírek.

Kovács Géza, volt külmisziói utazótítkáruk mint ismeretes, két évvel ezelőtt arra nyert megbízást, hogy a besszarábiai határon fekvő sábai svájci gyülekezetnek legyen a lelképásztor. Az oroszok benyomulása ebben a szolgálatban találta Kovács Gézát, aki a hazájukba visszatelepülő németekkel együtt a napokban érkezett vissza Németországba. Útközben Grácban Előd nevű kis

fiúk tiznapos betegség után meghalt. A szülők magukkal hozták a kis székely papfiú koporsóját és őt nagy részvét mellett Székelyudvarhelyen temették el. Kovács Gézáék gyászában egész Szénior Osztályunk testvéri szívvel osztozik. Kovács Géza, vallomása szerint, az oroszok bevonulása után is zavartalanul folytatta lelkipásztori munkáját. Ingóságait eladták és azok árát magukkal hozták.

Széniorok a képviselőházban. Szénior mozgalmunk tagjai közül Albrecht Dezső, ügyvéd, László Dezső, lelkész, Dr. Szilágyi Olivér, ügyvéd, Pálffy Károly, lelkész és Dr. Váro György, ügyvéd kerültek be egyhangú behívás folytán a képviselőházba. Az egész nemzet bizalmát mutató elismerés nemcsak az illető egyéneknek, hanem az egész mozgalomnak is szól.

A kolozsvári széniorok minden kedden este összejövetelt tartanak. A csoport vezetését Dr. Tonk Emil vállalta. Az eddigi megbeszéléseken a legfontosabb kolozsvári munkák kérdéseit tárgyalták meg. A következő gyűléseken az egyetemes magyar református egyház egyes munkáiról fognak ismertetések elhangzani.

Kovács Zoltán, lelkész-tanár vette át helyettesi megbízással a kolozsvári református kollégium internátusának vezetését az időközben belvárosi lelkésszé lett László Dezsőtől.

Juhász István, szénior tag a napokban jelentette meg A reformáció az erdélyi románok között, c. doktori értekezését. A könyvre felhívjuk a széniorok figyelmét.

Morvay Pál lett a kolozsvári kollégium helyettes vallásánára.

Két gyermek haladt kéz a kézben
egy erdőn keresztül. Ősz volt. Szakadatlanul hullott a fáról a lomb hangtalan a földre. A kisebbik, a fiúcska könnyekre fakadt. „Miért sírsz?“ — kérdezte az idősebb. „Azért sírok, mert minden levél lehull.“ „Azért nem kell sírnod“ — vigasztalta a leányka, „most legalább annál jobban látjuk az eget“.

Talán a mi életünk fájáról is levelek hullanak le: öröm, titkos reménység, rejtett vágy levelei. Nem azért hullanak-e, hogy jobban lássuk az eget? Csodálkozó, félelemmel teli, türelmetlen „miért“-jeinkre azt feleli az Úr: „Amit én cselekszem, te azt most nem érted, de ezután majd megérted“. Ezután, amikor a kilátás szabad lesz fölfelé s az örökkévalóság szelid fénye ránsugároz, ezután majd megértjük.

A sárospataki főiskola tanárai havi fizetésük 2 százalékát felajánlották az erdélyi segélyakcióra. Az ifjúság is tekintélyes összeggel siet ennek a célnak támogatására. A főiskola külön összeget küld a hajdan neki hajlékot adó marosvásárhelyi kollégiumnak, — testvéri szeretettel gondolva arra a megható áldozatkészségre, amellyel Marosvásárhely az ő megröpláltásuk idejében is megmutatott 1931-ben a jubiláló sárospataki főiskola iránt. Oda egyelőre nem zászlót küld — majd eljön ennek is az ideje —, hanem eszközt, amelyet szabadon használhatnak momentán szükségük fedezésére.

Veszprémben folyó évi november 1-én, míg Kecskeméten folyó évi november 15-én nyílt meg a református Népfőiskola.

Irodalom és Művészet

Vásárhelyi János: A szeretet iskolájában.

Kolozsvár, 1940. *Mitnerva* kiadása, 96 lap, kis nyolcadrét,

Izgalommal tele nyarunk legizgalmasabb szakaszában, a bécsi döntést megelőző napokon jelent meg püspökünknek *A szeretet iskolájában* c. izléses kis könyve. Minden tekintetben megérdemelte volna, hogy már megjelenése alkalmából foglalkozzunk vele, de azok a rohanó, idegemészlő munkával tele napok nem adtak alkalmat arra, hogy belemélyedjünk ebbe a kedves könyvbe.

A munka huszonhárom fejezetben dolgozza fel az I. Korinthusi levél klasszikus helyét: a Szeretet himnuszát, vagy újabb neve szerint a szeretet szimfoniáját.

A nagy szeretettel megírt könyv tulajdonképpen a keresztyén életbölcselet legfontosabb egyéni és közösségi vonatkozásait tárgyalja végig a szeretet szempontja szerint. Alaptétele az, hogy szeretet nélkül lehetetlen emberhez méltó életet élni. A szeretet teszi elviselhetővé a bűn miatt megromlott életet, a szeretet tesz igazán felebaráttá és a szeretet igazolja a keresztyén ember hitét. A szeretetnek emberi erővé, személyes magatartássá kell válnia, de gyökerében e világon túlról, Istentől jön a mi életünkbe. A szeretetnek ezt a valóságát és jelentőségét az író az irodalomból és az életből vett példákkal igazolja és ábrázolja.

Az olyan időkben, amikor az ember nagyon benne van a saját létét biztosító életküzdelemben, — hogy a mai idők ilyen, arról nem is kell beszélni, — amikor ködösen kavargógnak a világtörténelem vonalai, mindnyájunknak szükségünk van arra, hogy az egyetlen örök értéknek, a szeretetnek valóságával szembe nézzünk. Ebben a multhatatlanul szükséges önvizsgálásban biztosan irányító lelki kalauzunk ez a kis könyv.

L. D.

Munkára fel!

Utasítás és program az Erdélyi Református Egyházkerület Nőszövetségei, Leányszövetségei, Ifjúsági Keresztyén egyesületei és vasárnapi iskolái 1940–41. munkáévére. I. Általános utasítások és vázlatos program. Szerkesztette: Dr. Imre Lajos, belmissziói előadó. Kiadja az Erdélyi Református Egyházkerület. 16 lap.

Ebben az oly nélkülözhetetlenül fontos füzetben is bizonyosságát adta egyházkerületünk annak, hogy azt a belmissziói munkát, amely nagyobb kereteiben az elmúlt huszonnégy év alatt alakult ki, a könnyebb körülmények között még fokozottabb mértékben kívánja tovább folytatni és ebben a munkában semmiképpen sem akar eltérni azoktól az elvektől és módszerektől, amelyek szerint azt eddig is végezte.

Az általános utasításokat tartalmazó első rész leszögi, hogy az eddig végzett missziói munkák az anyaországhoz való visszacsatolódás után is megmaradnak az egyházkerület szervezetében és irányítása alatt. Az ország többi részében folyó egyházi vagy társadalmi mozgalmakkal az egyes egyházi szövetségek csakis a misszió tanács engedélye alapján tarthatnak fent hivatalos kapcsolatokat. A munka menetét illetően minden mozgalmaknak ragaszkodnia kell ahhoz, hogy a misszió,

munkák lényegük szerint igehirdetési alkalmak. Minden egyes munka megártja eddigi belső szabadságát és önállóságát. Az egyes munkák vezetőinek, különösen az egyházi tisztviselőknek fokozott éberséggel és öntudatos-sággal kell a missziói munkát végezniök. Mivel az egyházkerület egyik része Romániában maradt, szükséges pótolni az odaszakadt árvaházat, és módját kell találni az elszakadt gyülekezetek lelki és anyagi támogatásának. Különösen fontos, hogy a sáfárság parancsának hirdetése által a missziói munkák és az egyház önellátását fokozzuk.

Az egyházi belmissziói munka fentti sajátos szempontjainak tiszteletbentartása mellett beszélni kell a munkáknak más, nem egyházi mozgalmakkal való együttműködéséről, kölcsönös viszonyáról. Mindenik belmissziói munkaág részt vesz a nélkülözhetetlen nemzetnevelői munkában, ezt a nemzetnevelői munkát Isten Igéjének kell meghatározni.

Az egyes munkaágaknak természetesen óvakodniuk kell az üres politikizálástól, politikai pártok szolgálatától. Az államilag irányított nevelői és szociális munkákkal fel kell venni a kapcsolatokat, ezeket segíteni kell nemzetnevelő munkájukban és élni kell mindazokkal az áldásokkal, amelyeket ezek nyújtanak nekünk. A társadalmi egyesületekkel és mozgalmakkal a tagok ne külön-külön, hanem közösen, testületileg vegyék fel a kapcsolatokat. Ha szükségessé válik a cserkészmunka bevezetése, akkor azt mindig református szellemben, mint egyházi cserkészmunkát végezzük. A velünk egycélú, országos jellegű evangéliumi mozgalmakkal az egyes szövetségeink központi vezetőségén keresztül lépünk kapcsolatba.

Végül az általános utasítás kiemeli, hogy minden belmissziói munkaágat tovább kell fejleszteni. Ebben a munkában minden alakulat ragaszkodjék eredeti programjához, tehát tegye munkája központjába a bibliaórát, de mellette fektessen súlyt az értelmi, testi és szolgálati nevelésre is.

A munka II. felét alkotó vázlatos program pontosan megszabja, hogy az egyes szövetségek összejöveteleiken mely kérdéseket tárgyalják meg. Az egyes kérdésekhez pontosan meg van jelölve a szükséges vezérfonal.

A közeli napokban megjelenik a füzet folytatása: a *részletes belmissziói program* is. Abban mindenki szövetség megtalálja a bibliaórai anyagot, a vasárnapi iskolai tanításokat s egyéb előadások pontos vázlatát.

Ez a kis füzet s az azt követő részletes utasítás biztató jele annak, hogy belmissziói munkáink az elkövetkező időben még öntudatosabban fogják feladataikat betölteni, mint eddig. Illesse hálás köszönet a munka összeállítóját és kiadóját, hogy egyházunknak ezt a fontos munkáját egyházi életünk új szakaszának elején azonnal ellátták a legfontosabb szempontokkal és tanácsokkal. Nem lehet belmissziói munkás az, aki ezt a füzetet azonnal be nem szerzi s a benne foglaltakat azonnal magáévá nem teszi.

L. D.

A Magyar Ifjúság szerkesztősége pályázatot hirdet: 1. prózai, 2. verses művekre, melyeknek tárgya: az IKE-vel kapcsolatos élmény, a mindennapi életből vett esemény, valamely időszerű eseményhez kapcsolódó fejtegetés, elmélkedés.

Az írásmű terjedelme legfeljebb 2 nyomtatott hasáb lehet.

A pályázatok beküldésének határideje 1941 május 31. Szerkesztőség: Budapest, VIII. Horánszky-út 26.

Első díj: egy heti nyaralás a dunavecsei IKE táborban; második díj: 10 Pengő.

H I R E I N K

A protestáns egyházak külföldön már régen foglalkoznak a munkásság evangéllumi alapon való megszervezésével. Svájcban és Hollandiában kivált nagy sikereket mutat fel ez a szervezkedés, egyedül az utóbbi helyen 160 ezer református munkás vesz részt a mozgalomban. Magyarországon is szervezkedik az Evangéllumi Munkásszövetség, amelynek elnöke, Muraközy Gyula budapesti Kálvin-téren református lelképásztor az induló munkáról a következőket mondotta:

— Nem vagyunk politikai párt, ez a szövetség minden pártban megnézi azt, ami az evangéllum szerint való, de szemben áll azzal a pártmunkával, amely ki-rekeszti Jézus Krisztus gondolatait. Hivatalos munkákkal sem vagyunk az egyháznak: a Munkásszövetség külön alapszabályokkal törvényhatóságilag jóváhagyott egyesülés. Meggyőződésünk, hogy ma nagyobb szükség van ránk, mint bármikor, mert visszamegyünk az ősi forráshoz, odaillunk ahhoz, Akitől minden maradandó szociális reform született. Hangoztatjuk és érvényesítettünk az evangéllum felfogását a munkáról, amely Isten által adott kiváltság és kötelesség, — az evangéllum igazságát a társadalomról, amelynek minden osztálya összetartozik és egymásért felelős. Hirdetjük: méltatlan az a keresztényen magyar társadalom, amely a Nagypénteket nem tudja megünnepelni, amikor — igen helyesen — az első magyar király nevenapját háts kégyelettel üli meg. Másik nagy célunk a magyar család védelme. Olyan rohamosan pusztul a bölcső Magyarországon, hogy lassan a falvakban elfogy az élet. Jelvárvunk és célunk tehát: Isten dicsőségét és uralmát akarjuk családban, törvényhozásban, munkaszervezésekben, társadalmi osztályok között.

Németországban a háború alatt is igen élénk az egyházi élet. A katolikus egyház 48 püspökségében szabadon és akadálytalanul folyik a vallási élet épügy, mint a 20.200 evangélikus egyházközségben is. Az állam évenként 500 millió márkát bocsát az egyházak rendelkezésére. Ezek a számok még nem foglalják magukba a főkormányzóságot. Egy éven belül 162.251 katolikus párt eskettek meg és 389.329 tisztán katolikus házasságból származó gyermeket kereszteltek meg katolikus szertartás szerint. A katolikus egyháznak az állami egyetemeken nyolc katolikus hittudományi kar áll rendelkezésére a papnövendékek kiképzésére. Ehez járul még hat más állami hittudományi tanintézet. Mindenesetre említésreméltó, hogy Franciaországban, Angliában, Olaszországban és Spanyolországban nincs hittudományi kar az egyetemeken.

A tisztáninneri református Egyházkerület lelkészszentelési ünnepsége ez évben elmarad. Szándékosan tesszük ezt és megfontolva, mert egy Istennek kedves, a lelkek békéjéről; Isten és emberek előtt bizonyosságot tevő, nagy lelkitalálkozóra gondolunk akkor, amikor ama tervünket jelentjük majd az egyházkerületi közgyűlés előtt, hogy: ne Miskolcon tartassanak minden alkalommal, mint ez utóbbi években cselekedtünk a lelkészszentelések és közgyűlések, hanem visszatérve a régi jó idők jó szokásaihoz, becsültesse meg e szent alkalommal való élhetéssel a kerület gyülekezetei.

Ha Isten életünket megtartja, úgy a jövő esztendő őszén az egyházkerületi közgyűlést, lelkészszenteléssel egybekötve a felvidékről hazajött gyülekezeteink valamelyikében: (Rima-

szombat, Kassa, Ungvár) tartanánk meg. Úgy gondoljuk, hogy az eljövendő egy esztendő leforgása alatt már egy olyan szép sereg fog kerülni felszentelés alá, hogy valósággal felsőmagyarországi egyházkerületünk ünnepi találkozójává tehetjük majd — hisszük — akkorára minden tekintetben békében élő minden magyarok számára, ezt a nehezen vártjaldott napot.

Farkas István, püspök.

Az európai népesség vallásbeli hovatartozóságát sokféle körülmény határozza meg, nagyarámlatok időnkint nagy eltolódásokat is hoznak egyik vagy másik felekezet javára. De nagyon érdekes tanulságokat lehet az idevonatkozó számadatokból levonni.

Kivéve a görögkeleti egyházat Európában 1800-ban kb. 135 millió lakos közül 89 millió volt róm. kath., 33 millió protestáns. 1870-ig a lakosság száma 210 millióra növekedett: ebből 140 millió volt róm. kath., 67 millió protestáns. 1940-ben körülbelül 320 millió lakosra lehet számítani 194 millió róm. kath. és görög katolikust, meg 114 millió protestánt.

Ezek a számok azt mutatják, hogy 1800-tól 1940-ig Európa népességében a protestánsok számaránya 26-ról 35 százalékra nőtt, a katolikuszoké 71-ről 61 százalékra esett. Ennek a legfőbb oka, hogy Franciaország hosszú idő óta természetes szaporodást úgyszólván egyáltalában nem mutatott fel, Irország lakossága pedig kivándorlás révén az utolsó száz esztendőben kb. 8 millióról kb. 4 millióra csökkent.

Németországban 1871-től a világháborúig a lakosság ötnyolcada volt protestáns, háromnyolcad katolikus. A versaillesi béke túlnyomóan katolikus vidékeket szakított el a akkor a katolikuság száma az összlakosság egyharmadát is alig érte el. A cseh protektorátus létesítése és a majdnem egészen katolikus Ausztria bekebelezése óta hozzávetőleges számítás szerint 96 millióból 45 millió a protestáns.

Mivel felekezeti különbségeket és egyebeket is kell számfeltani, azt lehet mondani, hogy a német birodalom lakossága ma felerészben protestáns, felerészben katolikus. Német protestáns részről ehhez a statisztikához ezt a megjegyzést fűzik: felekezeti megosztás egyáltalában nem ártott, hanem még alkalmat adott népünk szellemi erőinek bőségesebb kifejlésztésére.

A német protestáns egyházaknak van 17 000 lelkészük, azonfelül 200 egyesületi és különböző intézetekben működő lelkész, 1000 egyházi hivatalnok és 1000 különböző alkalmazott.

A protestáns egyházak összes költségvetése 187 millió márka; állami segély 72 millió, állami közbenjárással behajtott egyházi adó 150 millió.

A katolikusokra vonatkozó érdekesebb számok: 35.000 világi pap (szerzeteseken kívül!), 120 millió egyházi adó, 1937-ben protestáns egyházakból kiléptek 252.000-en, katolikus részről 118.000-en.

A cséplés, a kenyérfeldolgozás betakarításának utolsó mozzanata, szinte áhítatos ünnep a magyar falunak. Duzadt asztalok kétsoros gládája közül fel-felmorajlik ezeken a szeptembereleji napokon a torkig tömött cséplőszekrény egyenletesen öblös bűgása, miközben bő zuhatagban csorgatja zsákba egy esztendő verejtékének, tömérdek aggodalmának méltán megérdemelt bérét. S amikor a gazda könyökig beletúrhat a frissen rakott hombár hűvös bűzahalmába, valami kimondhatatlan érzés melegsége ömlik végig a tagjain.

Nincs azonban még egy falu az országban, ahol a cséplés akkora boldogságot jelentene, mint amilyen lelkesedéssel a zemplénmegyei Vajdáscska község gyermekerege készülődik minden esztendőben a cséplés nagy napjára. Lázasan jönnek-mennek a lelkes lakás udvarán, hogy szinte zsongtólük az egész környék. Az egyik éket visz a traktor kereké alá, a más a szerzős ládában lomol. Mindenki tesz-vesz valamit,

hogy mennél előbb kezdhessék a cséplést.

— Őt év óta végzik gyermekeink a kalászszedést, — adja meg a felvilágosítást Főző László tiszteletes úr — s bizony tekintélyesre rúg már az összeg, amit ezalatt az idő alatt így kalászonként felcsipegettünk a tarlókról.

— Hogyan indult el a kalászszedés mozgalma?

— Tulajdonképpen maguk a gyermekek indították el. Ugyanis az egyik vasárnapi iskolai összejövetelen a szolgálatról beszélgettünk s a gyermekek odarányították az óra eredményét, hogy ők is szeretnének szolgálni az árváknak, a szegényeknek. Minthogy pedig nekik földi javaik nincsenek, ők azzal szolgálnak, amijük van, idejükből és kezük munkájából fognak pénzt előteremteni. Nagy lelkesedéssel mondták ki tehát az egyöntetű határozatot, hogy a nyári hetekben kalászt fognak gyűjteni. Másnap reggel istentisztelet után már el is lepték a tarlókat. Azóta minden esztendőben alig várják, hogy a gazdák felgereblyézzék a búzaföldeket és ők megkezdhessék a kalászszedés munkáját.

— Bizonyára kialakult már az elmúlt öt nyár alatt valami munkarendszer?

— Mint mondtam, csakis gereblyézt földre szabad lépni. A gyermekek külön-külön is mehetnek, de ilyenkor a maguk tarlójára, ahová a szegényebbeket meghívják. Ezenkívül az egyéni munkán kívül közös szedés is van. Engedélyt kérünk a határban elterülő uradalmi földekre s itt az én felügyelettel folyik a munka. A szedésben én magam is résztveszek a feleségemmel együtt, mert mondanom sem kell, hogy a papnak és a papnának is meg kell szedni a maga maga kéréjét. Ha csoportosan vagyunk, akkor nótázunk, mesélünk, énekeket tanulunk.

— Minden kalászt a gyermekeknek maguknak kell szedni, ajándékkévé nem szabad elfogadni. A szedés befejezése után a kéréket a lelkeszi lakás udvarán keresztbe rakjuk. Itt is minden munkát maguk végeznek. Azután körülrakják a kazlat szalmaövel, hogy az aprójszág hozzá ne férjen, majd felkeresik a gépészt és megegyeznek vele a cséplés idejére és a cséplés százalékára. A cséplést, mint most is látható, szintén maguk végzik.

— Milyen tapasztalatai vannak a tiszteletes úrnak az ötésztendei munka után?

— Az első nyár végén, mint az egyházmegye missziói előadója, körlevélben hívtam fel lelkipásztor- és tanítótestvéreim figyelmét a kalászszedés mozgalma. Én ugyanis az anyagi hasznon túlmenőleg, igen nagy nevelői értékét tapasztaltam a kalászszedésnek. Elsősorban rászoktatjuk ezzel a gyermekeket a kallódó értékek megbecsülésére. Belátják, hogy mindennek van értéke s munkáközben önállóságra és önbizalomra tesznek szert észrevétlenül is. Mindennél többet ér azonban az önzetlen szolgálat és áldozathozatal nemes érzésének bennük való kifejődése, mert hiszen a gyermekek verejtékes munkájukból egyetlenegy fillért sem fordítanak saját céljaikra. A kicséplést búzát eladják és az árát megosztva felajánlják a Szeretetszövetség, külföldi misszió, egyházmegyei misszió és a helyi gyülekezet céljaira. Ezt az utóbbi összeget takarékkönyvön gyűjtik és ők ezzel akarnak majd hozzájárulni a felnőttek templomépítési akciójához.

— Talált-e követőkre a mozgalom?

— Nekünk magyaroknak rossz szokásunk, hogy sokszor mosolygunk nagyszerű dolgokon, mert talán azok az első látásra kicsinyeknek tűnnek fel. Sokan így fogadták a körleveletem is, de azért sokan vannak már, akik a zemléni és a szomszédos egyházmegyeekben követik példánkat. Pedig a kalászszedő gyermekek másutt is mindenütt megvannak, csak egy-egy vezető kellene a gyülekezetekből, aki a nyári vakációjából összesen hat órányi időt hajlandó lenne áldozni e célra. És az anyagi eredmény is jelentős lenne, ha a mostani 1462 református gyülekezetből, a városiakat leszámítva, legalább 1000 gyülekezetben megindítanák a kalászszedés mozgalmát. Könyvűszerrel össze lehet gyűjteni mineen nyáron másfél mázsa búzát, ami az 1000 gyü-

lekezet után tizenöt vagon búzának, vagyis szerényen számítva is, harmincezer pengőnek felel meg. Így most ez a hatalmas összeg elkallódik, kicsirázik a tarlókon.

A cséplő tágrányított torkával az utolsó kéréket nyeli, aztán bűg még egyet és elhallgat. A gyermekek izgatottan veszik körül a mázsálót. Valahol a torkuk táján dobog a szívük a várakozástól. A mérleg imbo-lyog még egy kicsit, aztán a rézdarabkák ráakása után megállapodik: száznyolcvankilenc kiló, tizenegy kiló híja a két másának. Tiszta, ocsumentes búza. Mintha csak gyöngyszemek csörrennének a zsákban...

Az Országos Református Presbiteri Szövetség augusztus 25-i IX. kongresszusára

szűknek bizonyult a hatalmas, oszlopos, karzatos révkomáromi templom. A politikai feszültség bizonytalan légkörében a készülődők tömegei maradtak otthon, vagy álltak őrt fegyverrel a kezükben a trianoni határon és csak lélekben ünnepelhettek velünk együtt. Sokkal többen lennének, ha más lenne a helyzet, állapította meg mögöttünk valaki lakonikus rövidséggel. Majd jövőre, felelte rá a szomszédja. Amint körülnéztünk, mégis azt éreztük, hogy sokan vagyunk. Egy ember mögött tizen, húszan, százan állnak láthatatlanul: az egész presbiterium, az egész gyülekezet s zúgva zendül meg a harcos ének hívő bizalma: Perelj, Uram, perlőimmal. Az ünnepi igehirdetést dr. Ravasz László püspök végezte. A lelki hajnalról beszélt, amely felettünk már 400 éve felragyogott s fényében megfürdött a lelkünk. De várnunk és kívánnunk is kell a hajnal eljöttét, hogy minden presbiterre és gyülekezetre eljőjön a lelki megújulás hajnala. Az ünnepi megnyitót Balogh Jenő mondotta. Iskoláinkhoz minden lehető módon ragaszkodnunk kell, szállt síkra a felekezeti oktatás mellett, mert az egyház nem foszthatja meg híveit attól, hogy gyermekeiket saját hitük szerint taníttathassák. Az egyetemes egyház is törődik az ifjúság missziói gondozásával, de elsősorban a presbiterium feladata az ifjúság lelki nevelése. Az egyházi és világi hatóságok részéről elhangzott üdvözlések után Révész Imre beszélt az elmúlt és a következő 400 év presbiteréről. A magyar presbiter már évszázadok óta tartja ércvállalival az egyházat, akár főúr, akár végvári hívő vitéz, akár szabad város egyszerű kézművese volt. A jövőre nézve ő is vallja, hogy a magyar református egyháznak ezer jó lelkipásztor és tizenkétezer igazi presbiter többet jelent, mint egymillió hold földbirtok. A magyar presbiter nemzeti és egyházi feladatairól Szilassy Béla áliamtitkár szólt a kongresszushoz. Vissza kell térnünk — mondotta többek között — az őskeresztység lelki egységére, amelyben az erősebb szolgált a gyengébbnek. A kezdeményezésnek mindig a magasabb társadalmi rétegből kell kiindulni és az alsóbb felé haladni. Szabó Imre esperes főtitkár jelentése után Farkas István püspök mondott lelkes záróbeszédet s Meggyaszay Vince püspök imádkozott.

Szerkesztésért felel: DR. TAVASZY SÁNDOR.